

PRIKAZ OGROŽENE DRUŽINE, V KATERI JE BIL STORJEN SAMOMOR

A CASE-STUDY OF A FAMILY AT RISK IN WHICH SUICIDE WAS COMMITTED

Marija Javorič

UDK/UDC 616.89-008.441.44-058.8

DESKRIPTORJI: *samomor; družina*

DESCRIPTORS: *suicide; family*

Izvleček – *Preprečevanje samomora ni le domena zdravstvene službe, ampak je potrebno sodelovanje različnih strok: pravnih, socialnih, socioloških in drugih.*

Abstract – *Prevention of suicide is not only the responsibility of health services but requires the cooperation of different professions: legal, social, sociological and others. The article present a case of a family at risk, burdened with suicide.*

Uvod

Šest odlomkov iz pesniške zbirke »Z vsako pesmijo me je manj« Marka Pavčka, ki je umrl star 21 let, je vezno tkivo mojega prispevka.

*»Z vsakim sončnim zatonom,
v vsaki večerni zarji
lepota premaga smrt.«*

(M. Pavček)

Samomor je gotovo zanimiv, grozen in pretresljiv pojav, lasten le človeku. Ringl ugotavlja, da so korenine v otroštvu: občutki krivde, občutki zavrtosti, nezaupanja v sebe, ni bilo spontanosti in želje po pridobivanju. Do samomora ne pride zaradi aktualnega kriznega stanja, ampak je rezultat dinamičnega procesa, v katerem se druga z drugo dotikata težnji v smrt in v življenje in se prepletata. Za odločitev v smrt, pa tudi za odločitev v življenje, je po Ringlu pomemben »presuicidalni sindrom«. To je duševno stanje človeka pred samomorom: tesnoba, izgubi se ravnotežje med zunanjimi vplivi in lastnimi možnostmi, stopnjuje se do »dinamične tesnobe«, ko se izgubi kontrola in je samomor zelo možen. K temu je prišteti še občutke osamljenosti, izgubo občutka lastne vrednosti, sanjarjenje o samomoru, agresivnost obrnjeno k sebi brez možnosti ventiliranja in končno, komu sem še potreben. Prepoznavanje znakov tega sindroma, ali slišati ta klic na pomoč, pogosto omogoča obrnitev k življenju.

*»Živeti!
Krotko ali kratko?«*
(M. Pavček)

Vsak sum na samomorilno ogroženost moramo vzeti resno, ne smemo poenostavljati, češ da, kdor grozi s samomorom, tega ne bo storil. Ta grožnja je resna. Postavlja pa se vprašanje pravice do samomora; ta je v zadnjem času med alternativci še zlasti v ospredju in jo želijo vpeti v postmodernizem. Vse, kar je živo, je zapisano propadu, in narediti samomor pomeni vplivati na ta propad in se izogniti trpljenju. Cilj pomoči samomorilnemu ogroženemu človeku je, da mu omogočimo uvid v meje lastnih možnosti, tudi trpljenja. Je pa tudi res, dokler bodo ljudje, bodo tudi samomorilci. Suicidološka znanost bo skušala prepoznavati, reševati suicidalno ogrožene in razvijala bo preventivne ukrepe za čimboljše obvladovanje samomorilnosti. Pravica do samomora pa je filozofsko, sociološko, antropološko in tudi teološko vprašanje in presega okvire mojega prispevka.

*»To je mlad fant
samo mlad fant
včeraj se je vrgel dol z mostu.«*

(M. Pavček)

Družina je vitalni del družbe in njena zrcalna slika. Tu se prepletajo odnosi med odraslimi in otroki, v njej odraščamo, v njej se učimo biti človek in v njej se oblikuje odnos do življenja. V njej se naučimo samostojnosti in neodvisnosti. Družina je prizorišče, kjer se odvija večji del našega življenja.

Pri svojem delu se srečujem z družinami, neredko tudi z družinami, kjer je bilo izvršeno samomorilno dejanje. Z velikim strahom in občutkom nemoči sem prvič stopila v življenjski krog take družine. Naletela sem na zid, ki ga nisem znala in ne zmoгла podreti, še vrata niso ostala priprta!

*»Na dan, ko umiramo,
pride veter,
da bi nas pometel s sveta
in zbrisal
sledove
naših korakov«*

(M. Pavček)

Samomorilčeva primarna družina

Samomorilčevo primarno družino sem obiskovala pred in tudi po samomorilnem dejanju. V tej družini so moji patronažni obiski bili vezani na vnuke, ko je družina živela skupaj.

Ko sem prišla prvič v družino, me je presenetila odsotnost žene (na obisk sem prišla zaradi rojstva vnuka). Takrat je v družini vladalo prijetno vzdušje, nisem pa mogla ugotoviti, kdo to kombinirano družino vodi in kdo odloča.

Ob rojstvu drugega vnuka se je situacija ponovila, se pa je stari oče pritožil zaradi ženine odsotnosti v teh »za družino napornih dneh«.

Tretjič sem v družino prišla, ko je moža zadela možganska kap in je potreboval zdravstveno nego in fizioterapijo. Bolnikova žena je bila takrat doma, vendar dokaj nezainteresirana za potek zdravljenja. Neprestano se je nekaj sumničilo in vedno sem zvedela nekaj, česar »gospod ne sme zvedeti«. Mož si je po kapi hitro opomogel. Bil je duševno čil, ostala pa je blaga levostranska pareza, ki pa ni ovirala gibanja.

Nekega dne me je, približno leto dni po zadnjem obisku, poklical in zaprosil, da ga obiščem. Pričakal me je s kavico, bil je sam doma. Zaprosil me je za pogovor in povedal naslednje.

Zakonca sta se poročila na začetku 2. svetovne vojne. Žena se je preselila na možev dom, ki sta ga delila z moževimi starši. V vojnem času sta se jima rodila dva otroka. Med vojno nista sodelovala z nobeno stranjo. Po vojni se jima je rodila še hči. Dobili so stanovanje v bloku in dokaj dobro zaposlitev. Vsi trije otroci so se izsoljali. Sinova sta se poročila, nekaj časa živela s starši, nato pa se odselila. Mož in žena sta se v tem času upokojila. Nikoli si nista bila blizu. Otroci so ju povezovali, vendar ne na radosten način, ampak le kot oblika na zunaj urejene družine. Zakon je obstajal bolj ali manj le na papirju, vendar se za ločitev nista odločila.

Otroci so bili samostojni, drug za drugim so odhajali in tako sta ostala po 30 letih zakona sama, pa tudi vsak na svojem bregu. Možu je ostala le klasična glasba in je bil od vseh zapuščen. Možu so bili le otroci, zlasti sinova, v velik ponos in radost. Tudi vnuki so mu veliko pomenili.

Več let sta zakonca živela bolj ali manj ločeno, potem pa sta znova vse več časa preživljala skupaj in se nekako »pobotala«.

Starejši sin se je poročil, rodili so se mu otroci. Z ženo sta sezidala hišo in živela v navidez harmoničnem zakonu.

Drugi sin se je tudi poročil, tudi zgradil svojo hišo in tudi živel v navidez harmoničnem zakonu.

Mož meni, da so zakoni njegovih otrok uspešni. Le ženi zameri, da se preveč vtika v vzgojo prvega vnuka.

Poslušala sem njegovo zgodbo; skoraj nič komentirala. Zdel se mi je po pripovedi zadovoljen, pomirjen in hvaležen.

V družino so me ponovno poklicali, ko je starejši sin storil samomor in družino pretresel v temeljih.

Iz družinske anamneze nisem dobila potrditve glede samomorilnosti. Samomor starejšega sina je bil prvi samomor tako v njegovi kot njeni družini.

»Pride čas, ko se postrgam vsega.

Brez kože bom, brez oči,

brez krvi in žil

brez mesa, brez kosti.

Brez srca.

Takrat bom najbolj popoln.«

(M. Pavček)

Sinov samomor je zakonca dokončno razdvojil. Mož je pestoval svojo bolečino, se skoraj povsem izoliral in z ženo sta se srečevala le kot dva znanca na poti. Hujšal je in postal vse bolj zagledan v svojo bol.

Spet sem ga pričela obiskovati, tokrat po lastnem preudarku.

Znova in znova je iskal vzroke za sinovo dejanje v sebi, izven sebe, v družini, v drugih, v sinovi ženi, pa zopet v sebi. Utrujal se je s tem. Priporočala sem pomoč psihiatra, vendar jo je odklonil; tudi njegovega hišnega zdravnika ni želel, sem ga pa kljub temu zaprosila na obisk na domu.

Po zdravnikovem obisku, ki mu je predpisal anti-depresiv, se je stanje počasi izboljšalo, opazila sem po dolgem času spet nekaj življenjske radosti in humorja. Moji obiski niso bili več potrebni, tako sem ocenila po daljšem razgovoru. Še nekaj se je spremenilo: z ženo sta več komunicirala, vendar čustvenega naboja med njima nisem opazila.

Občasno sem družino še obiskovala. Drugi sin je pogosteje prihajal k staršem, skupaj so odhajali na vikend, vendar, kot sem pričakovala, tesnejših vezi niso stkali. Še vedno slišim njegovo trditev: »Sinova smrt nas ne more povezati, je pretežka! Lahko nas le v iskanju krivde osvobaja!«

»Noge se nam vdirajo v pesek.

Veter za nami briše sledi.

Prijatelji nam ne nudijo čutaric.

S suhim jezikom preklinjamo srečo.

Hodimo, hodimo, hodimo, hodimo, hodimo, hodimo

(M. Pavček)

Moj varovanec je umrl, nenadoma. Večer pred smrtjo sta sin in žena načrtovala velikonočne počitnice v Portorožu. Oba nista niti ze trenutek pomislila, da bi se lahko kaj zgodilo, da se kaj dogaja. Mrliški oglednik je za vzrok smrti navedel možgansko kap.

Moj zadnji obisk v družini je bil teden dni pred njegovo smrtjo. Nič posebnega nisem opazila, le energetske je bil izpraznjen. Rekel pa mi je: »Rešujem zadnjo križanko.« Takrat tem besedam nisem posvetila nobene pozornosti.

Sklep

Prikazala sem družino, v kateri se je dogodil samomor. Želela sem prikazati dinamiko te družine in vplive te družine na samomorilčevo držo in nato vplive samomorilnega dejanja na družino.

Očitno je bila to nevrotična družina, posledica tega pa je bila odtujenost med njenimi člani.

Član družine, ki je napravil samomor, je navzven sicer uspešno funkcioniral in bil navidezno uspešen v življenju. Končal je univerzo in bil poklicno uspešen. V trenutku, ko pa je postalo njegovo poklicno mesto vprašljivo, se je pokazala njegova negotovost, osamljenost, nenadoma ni bilo več občutka lastne vrednosti in ne več motiva za boj, ojačal se je strah pred življenjem.

To doživljanje strahu je izviralo iz otroštva, in sicer iz strahu pred starši, ki so veliko zahtevali in malo dajali, zlasti na čustvenem področju. Ta strah je bil tudi strah pred življenjem. V družini ni nihče mogel razviti svoje avtonomije. Vse je šlo po utirjenih, poznanih tirnicah. Vse je bilo načrtovano, težko so se prilagajali novim okoliščinam. Varčnost in vestnost sta bili nadvse cenjeni. Zunanji svet jim je bil nenaklonjen, zato je bila uveljavitev način možnega funkcioniranja. Do tega zunanjega sveta pa so se vedli korektno in dajali vtis dobre vzgojenosti.

V družini bi bilo ljubezni, vedno je bila neka distanca, malo je bilo spontanosti. Prestiž je bila presežna kvaliteta. Nezvestobo partnerjev razumemo bolj kot obliko sabotiranja zaradi ohranjanja avtonomije. Pri taki dinamiki v družini je razumljivo, da ni prišlo do ločitve.

V takem okolju je živel član družine, ki je naredil samomor. Izgradil je »fasado funkcionalne osebnosti« (Ringl) brez prave identitete. Materina ljubezen je bila zreducirana zaradi njenih identitetnih strahov. Rezultat takega odnosa med sinom in materjo pa v veliki meri pripelje do občutka izgube lastne vrednosti in s tem je pot k samouničenju tlakovana.

Ostaja še razjasnitev možnega ravnanja po sinovi smrti.

Starostniki gotovo spadajo med ogrožene skupine glede samomorilnosti in v ogrožene spadajo tudi člani družine, v kateri se je zgodil samomor.

Takoj po sinovi smrti se je razvilo krizno stanje in podaljšano žalovanje, ki pa je polagoma izzvenelo. V družini se odnosi bistveno niso uravnotežili, postali pa so znosnejši. Takrat sem pomislila na možnost samomora in sem tako tudi ravnala.

Stanje se je nato stabiliziralo. Nenadna smrt pa me je vseeno presenetila. Mož je bil star 68 let, res je že prebolel možgansko kap, pa vendar mislim, da lahko njegovo smrt uvrstimo med tako imenovane »psiho-somatske dekompenzacije« (Ruff), ko starejši umirajo zaradi izgube vere v prihodnost in njihov organizem enostavno izgubi obrambne sposobnosti. Tudi v tem lahko prepoznamo znake presuicidalnega sindroma.